

лакун, яка краще розв'язуватиметься за наявності електронної бази.

З 1990 р. почалося перевезення Книжкової палати до Києва. Працівники архіву отримали з Харкова інвентарні книги та картковий каталог, які стали основою для створення електронної бази періодичних видань.

Не відмовляючись від традиційних засобів систематизації та каталогізації видань архівних документів, спеціалісти відділу розробили нову систему пошуку інформації з урахуванням сучасних новітніх технологій, що дають змогу виявити нові можливості розкриття фонду, зокрема періодичних видань, та надавати релевантну інформацію про нього.

На зміну традиційній паперовій каталогізації, основою якої є друкована картка із сукупністю бібліографічних елементів, розмішених у ній за певною послідовністю, приходить електронна каталогізація.

Бібліографічний запис, у комп'ютерному варіанті теж складається з певного набору елементів, які зберігаються у базі даних і використовуються для пошуку видання за різними ознаками.

Головним призначенням елемента стає не стільки його присутність у певному місці картки, скільки можливість використання для пошуку книги, журналу, газети. Склад полів, який пропонується для заповнення, завжди включає сукупність елементів, передбачених стандартом, що у свою чергу дає змогу відобразити і надрукувати каталожну картку у визначеному форматі [3].

Електронна база архівних фондів періодичних і продовжуваних видань Державного архіву друку спроектована і розроблена з метою досягнення його розкриття для потреб широкого загалу найповнішого фонду української періодики, якісного і швидкого виконання запитів та надання інформації. Вона має свій обов'язковий набір елементів, що дає змогу вести пошук за: роками; назвою; засновником або друкер-

нею; місцем видання; датою публікації; датою заснування; номером журналу; інвентарним номером; форматом: примітками.

Базу даних подано у хронологічному порядку, тобто всі видання розташовані за роками, починаючи з 1917 р. Кожний рік має алфавітний порядок. Перша частина електронної бази складається з видань 1917—1940 рр. Друга частина має відобразити фонд 1941—1980 рр., а третя — візьме початок з 1981 р. і закінчиться 2005 р. На сьогодні у базу введені дані про періодичні і продовжувані видання за 1917—1923 рр.

Також важливим питанням є забезпечення збереження інформації. З цією метою вирішено дублювати інформаційний ресурс на випадок екстремальних ситуацій і непередбачених подій. Продубльована на дисках електронна база періодичних видань дає змогу користуватися архівним фоїщем усім бажаючим.

Забезпечення якісно вищого рівня інтелектуального доступу до архівної інформації потребує, в свою чергу, удосконалення інформаційної теорії текстових структур для надвеликих обсягів архівної інформації, створення методологічних і нормативних засад опрацювання архівних масивів; удосконалення сучасних комп'ютерних технологій для впровадження комунікаційних інформаційних мереж на основі Internet-технології.

Отже, інтенсивне впровадження автоматизованих систем передбачає переорієнтацію працівників архіву на нові передові технології.

Список використаної літератури

1. *Архівознавство*: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / Редкол.: Я.С.Калакура (гол. ред.) та ін. — К., 1998. — С 194.
2. *Лозниця Я.* Специфіка формування баз даних автоматизованої інформаційно-пошукової системи ТІДАМ ПМ України // *Архівознавство*. Археографія. Джерелознавство. — К., 2002. — Вил. 5. — С 56.
3. *Карпенко ІВ.* Засоби електронної каталогізації // *Бібліотекознавство*. Документознавство. Інформологія. — К., 2004. — №2. — С 80—81.

УДК 004.9(477.75)

Наукова електронна колекція: досвід розроблення і реалізації

*Галина Ядрова,
директор Центру
інформаційних технологій
Міжвузівського йен тру "Крим"*

...перетворення інформації в цифрову форму залишається прекрасним засобом демократизації культури і розповсюдження робіт, створених у сфері культури. Все ще існують величезні прогалини, які необхідно заповнити. Це стосується обладнання, мереж розповсюдження і підготовки фахівців — усього, що необхідно для забезпечення доступу кожного жителя Землі до усіх знань, накопичених людством. Спосіб, як цього досягти, вже відомий.

Анотація. У статті описаний науковий експеримент зі створення наукової електронної колекції, показані напрямки і форми її розвитку.

Ключові слова: електронна колекція, інформаційний центр, бібліотечні інновації.

Формулювання проблеми. Електронна колекція Центру інформаційних технологій Міжвузівського центру "Крим" (далі "Центр") була створена з метою експериментального розроблення різних видів електронних повнотекстових колекцій і для ліквідації лакун, що утворилися у сфері оцифрування документів, що відображають сучасний науковий потенціал кримського регіону. Тому зараз, коли основний етап розроблення і становлення колекції завершений, а наступний етап розвитку передбачає в основному тільки нарощування обсягів оцифрування документів, необхідно провести аналіз її структури і визначити, вивчити, наскільки ефективно її видова і тематична різноманітність сприяє просуванню інформаційних технологій у процес забезпечення розвитку сучасного суспільства знань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структура колекції формувалася послідовно. На різноманітність видових форм міні-колекцій, які входять до неї, впливали різні чинники. Частина з них була об'єктивно обумовлена часом первинного освоєння інформаційно-комп'ютерних технологій у наукових і освітніх установах Криму. Тобто на початковому етапі в межах авторського експерименту формувалася тільки образ колекції, створювалася і освоювалася майбутня візуальна схема її подальшого уявлення. Крім того, це відбувалося на початковому етапі освоєння спеціалізованих

¹ *Формирование и сохранение культурного наследия в информационном обществе// Всемирный Саммит по информационному обществу / Сост.: Е.И.Кузьмин. В.Р.Фирсов. — СПб.: Изд-во РНБ, 2004. © Г.Ядрова, 2005*

автоматизованих програм і систем для опрацювання і систематизації інформації, що, ясна річ, накладало відбиток і на формування видів пошуку, і на вибір опрацьованих друкарських видань [1]. Тому від початкового етапу формування колекції є тільки один кінцевий продукт - це невеликий інформаційний блок бібліографічних записів на CD, який демонструє послідовно всі стадії освоєння автоматизованого опрацювання інформації в одній з наукових вузівських бібліотек регіону на прикладі наукового видання, що продовжується. Тепер він не є інформаційним продуктом, що являє яку-небудь цінність, оскільки змінився (значно розширився) підхід до опрацювання наукової інформації, яка презентується на електронних носіях, але, з погляду досліджень з початкової інформатизації бібліотек вищих навчальних закладів Криму, це реально існуючий об'єкт вивчення.

До кінця 2002 року цей етап впровадження і освоєння комп'ютерних технологій в основному був завершений. Велика кількість найбільших державних, суспільних і наукових організацій регіону почала створювати на тлі нової технологічної складової не тільки усілякі суто інформаційні бази даних, а й повнотекстові електронні колекції різного видового і тематичного спрямування. Це і визначило в цілому початок другого етапу використання комп'ютерних технологій в інтенсифікації процесів інформатизації суспільного розвитку в Автономній Республіці Крим і його хронологічні межі: 2003—2005 роки.

На цей момент найзначущими за обсягом оцифрованих повнотекстових документів, за якістю інформації, що надається, і з організованого постійного онлайн-доступу є: електронна колекція нормативно-правових документів Верховної Ради Автономної Республіки Крим [2], електронна колекція газети "Кримська правда" [3] й електронна колекція Центру інформаційних технологій Міжвузівського центру "Крим" [4].

У кожній колекції є свої відмінні риси і візуальні особливості уявлення, але всі вони закумульовані у зазначеній колекції (Центру інформаційних технологій Міжвузівського центру "Крим").

Передусім, це широкий видовий набір електронних документів. У колекції "Центру" він відображає журнали, монографії, словотворчі словники [5]; [6]; [7], ілюстровані видання, малотиражні видання, бібліографічні [8] і бібліотечні видання, видання на правах рукопису і багато інших.

На основі деяких видів оцифрованих друкарських документів в її структурі виділено й окремо виставлено у вільному онлайн-доступі самостійні блоки інформації. Це авторські, тематичні і спеціалізовані міні-колекції, які відображають різноманітність розроблених видових форм подання електронної повнотекстової інформації, що при цьому повною мірою ідентично надрукованому виданню, тобто має всі атрибути першоджерела [9]. Така різноманітність була необхідна з кількох причин:

- по-перше — основна категорія видалених користувачів, як показали дослідження за уявленням електронної повнотекстової наукової інформації, це студенти і викладачі вищих навчальних закладів [10], яким необхідний чітко структурований тематичний пошук у різних галузях знань;
- по-друге — частина питань, пов'язаних зі створенням електронних документів, лінгвістичним забезпеченням і використанням електронної наукової продукції є поки що недостатньо розробленою і вимагає особливої уваги вчених і фахівців-практиків. а тому, вочевидь, має бути виділена і подана окремо;
- по-третє — частина оцифрованих матеріалів є актуальною й унікальною з погляду вивчення процесів, що відбуваються в сучасному суспільному розвитку. Тому невиділення її в самостійний

ексклюзивний блок становило б хоч і незумисне, але все-таки приховування інформації, що є грубим недодержанням прав людини у процесі становлення і розвитку інформаційного суспільства.

Саме тому для максимального дотримання усіх необхідних вимог якісного сервісного подання наукової інформації в електронному вигляді загальна структура електронної колекції "Центру" створена і розвивається за трьома основними напрямками.

Перший напрям — це створення повної електронної колекції наукового журналу "Культура народів Причорномор'я", яка становить на сьогодні 4 тис. статей з 26 тематичних напрямів і має дві різні форми подання інформації, що відрізняються не тільки візуально, а й інформаційно. Перша [11], крім контактної інформації і загального виходу в пошукову систему та окремо виставлених номерів випусків, містить ще і додаткову інформацію про журнал [12], його засновників [13], редакційну раду [14], про редакційну колегію електронної версії [15], вимоги до оформлення статей [16]. На ній міститься статистичний банер, що дає змогу частково визначати ефективність використання цієї інформації видаленим користувачем (для того, щоб одержати докладнішу картину використання ресурсу, статистика має бути встановлена на кожній веб-сторінці ресурсу [17]).

Друга [18] має за мету максимально прискорити і полегшити пошук необхідної інформації і дає прямий вихід одразу на пошукову систему повнотекстової бази журналу, при цьому знову ж таки надає можливість виробляти як складніший, так і зовсім примітивний пошук з використанням декількох готових параметрів.

Другий напрям — це авторсько-спеціалізовані колекції, які постійно видозмінюються й ускладнюються, оскільки вони — основний експериментальний майданчик для освоєння нових інструментів створення загальної колекції і розроблення нових видів електронних документів, а також підходів до визначення якісних (й інших) параметрів її розвитку в цілому. Тому саме тут подано наукові звіти про проведені експерименти і різні види створених електронних продуктів. Слід наголосити, що ці колекції сформовано так, щоб користувач зміг спочатку отримати інформацію про автора, потім — ознайомитися послідовно з усіма його публікаціями та результатами його практичної діяльності. Найяскравішим прикладом цього напрямку є авторська колекція С.Дудченка [19]. Інформаційна місткість цієї колекції набагато вища, не зважаючи на те, що за кількістю оцифрованих документів вона поступається колекціям наукового журналу "Культура народів Причорномор'я", оскільки вона акумулює в собі кілька бібліографічних і повнотекстових баз даних, що знаходяться у фазі, як уже було зазначено, експериментальної матерії для створення різних форм електронних документів. Хотілося б стосовно цього звернути увагу на літературно-художнє видання "Легенди Криму". Ще під час створення автором першої друкарської і електронної версії книги в її основу було закладено такі параметри, як схема створення електронного словника географічних термінів, і електронного словника історичних назв Криму, і модель для літературно-критичної бази даних з кримознавства. А зараз із електронної копії книги народжується новий електронний продукт, який не тільки не знижує значущість електронного документа як першоджерела, а й надає їй властивості, що роблять його електронним відео-аудіодокументом.

До другого напрямку можна віднести й авторську колекцію О.Петрова [20]. яка побудована з урахуванням тієї ж схеми подання інформації, але має абсолютно іншу тематичну спрямованість даного питання (лінгвістичний аспект). Крім того, вона істотно відрізняється і видовою формою системи пошуку інформації, яка закладена у внутрішній структурі електронного тлумачно-словотворчого словника гнізд відфраеологічних дериватів. У цьому випадку особливо цінним є те, що ця міні-колекція — яскравий приклад творчої спів-

дружності фахівців різних напрямів гуманітарних наук у процесі засвоєння й впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у практику. Нові види електронних словників значно розширюють можливості фахівців бібліотечної галузі щодо підвищення якості пошуку інформації. Крім того, вони активно сприяють розвитку навичок комп'ютерної грамотності, особливо серед категорії користувачів, яка вивчає і створює новітні види інформаційно-пошукових мов (ІГЯ).

Третій напрям розвитку загальної електронної структури колекції презентує авторська міні-колекція М.Слінкіна [21]. На перший погляд, це така ж форма подання інформації, яка відрізняється тільки додатковою БД - "Фотодокументи" [22]. Але це зовсім не так. Якщо спробувати визначити її головне смислове навантаження, то ми побачимо, що понад усе підходить визначення "сучасна база суспільних знань". Чому? Тому, що одним з найскладніших питань розвитку сучасного співтовариства є вироблення взаємоприйнятних мирних умов існування різних культур. А роботи [23], які сприяють вивченню і розв'язанню цього питання, особливо узагальнюючий досвід багатьох поколінь, належать саме до цієї бази знань. Іноді ці роботи не помічаються, оскільки здаються не відповідними темі. Тому, якщо не виділяти і не пропагувати їх спеціально, це може знизити інформаційну роль бібліотек [24] при формуванні власне суспільства знань [25].

Самостійним блоком поки без визначення напрямку розвитку у загальній колекції формується спеціалізована "електронна колекція професійних інновацій". Вона не має власної форми і послідовно містить тільки матеріали з відомостями про автора проекту з випуску спеціалізованих бібліотечних випусків [26] наукового журналу "Культура народів Причорномор'я", а також, власне, випуски (перший випуск — № 40 [27], другий випуск — № 48, Т. 2 [28], третій випуск № 60 [29], Т. 1 і Т. 2, четвертий № 70 [30]).

Цей блок повнотекстової інформації представлено з метою надання методичної допомоги фахівцям, впровадження комп'ютерних технологій в наукових і навчальних бібліотеках. Адже його матеріали, в основному, відображають поетапне впровадження спеціальних автоматизованих бібліотечних програм і систем при створенні наукового і освітнього електронного ресурсу, а також докладно розглядають проблеми, що виникають саме в бібліотеках ВНЗ. Важливо й те, що проблеми впровадження комп'ютерних технологій розглядаються комплексно і докладно, пропонуються різні шляхи їх розв'язання. Це дає змогу використовувати описаний досвід також в інших організаціях і установах, де займаються впровадженням нових комп'ютерних технологій.

Авторами статей спеціалізованих бібліотечних випусків, які можна побачити тепер і в режимі он-лайну, є відомі фахівці провідних наукових бібліотек вищих навчальних закладів України і Росії, таких, як Харківська державна академія культури (Л.Семененко), Уральський державний університет (Е.Негуляев, Е.Охезіна), Московський державний технічний університет ім. М.Баумана (М.Яснев, П.Юрасов, Г.Абрамов та ін.), Московська сільськогосподарська академія ім. К.Тімірязєва (О.Юдіна, Н.Дунаєва), Національний університет "Кієво-Могилянська академія" (Т.Ярошенко), Мордовський державний університет ім. М.Огарьова (Г.Агєєва), Національний педагогічний університет ім. М.Драгоманова (Л.Савенкова) і багато інших.

Можливо, такий високий статус авторів стане основою для формування інших колекцій вже суто професійного, бібліотечного напрямку [31]. Це покаже майбутнє. А поки що тільки одну сторінку загальної колекції менш, ніж за рік, відвідало більше шести тисяч віддалених користувачів з 18 країн світу. Що дає змогу дійти висновку: — науковий потенціал кримського регіону затребуваний та ефективно працює на розвиток і формування інформаційно-суспільства [32]; [33]; [34].

Список використаної літератури

1. Ядрова Г.В. Этапы формирования электронной коллекции научного журнала / Г.В.Ядрова // Библ. дело – 2005: Деятельность библиотек и развитие информационной культуры общества: Материалы X междунар. науч. конф. – Москва. 20–22 апреля 2005 г. – М., 2005. – С. 242–244.
2. *Нормативно-правовые акты* Верховной Рады Автономной Респ. публики Крым [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: http://www.rada.crimea.ua/index_akt.html (проверено 28.10.2005 г.).
3. *Архив* газеты "Крымская правда" [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.kp.crimea.ua/text/archives.html> (проверено 28.10.2005 г.).
4. *Полная коллекция* электронная коллекция Центра информационных технологий Межвузовского центра "Крым" [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: LJRL: <http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/index.html> (проверено 25.10.2005 г.).
5. *Петров О.В.* Гніздовий тлумачно-словотворчий словник композитів. – Симферополь, 2003. – 286 с. – Рос. мовою. – ISBN 966-572-386-3. – URL: <http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Petrov/index.html> (перевірено 22.10.2005 г.).
6. *Петров А.В.* Составление гнездового толково-словообразовательного словаря отфразеологических дериватов / А.В.Петров // *Культура народов Причерноморья*. – № 40. – 2003. – С. 46–54. – URL: http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Petrov/text/knp40_46-54.pdf (проверено 22.10.2005 г.).
7. *Петров А.В.* Собственные имена как составная часть электронного Словаря отфразеологических дериватов русского языка / А.В.Петров // *Культура народов Причерноморья*. – № 48. – Т. 2. – Июнь, 2004. – С. 164–170. – URL: <http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Petrov> (проверено 22.10.2005 г.).
8. *Дудченко С.В.* Библиографический указатель статей научного журнала "Культура народов Причерноморья" / Авт.-сост. С.В.Дудченко // *Культура народов Причерноморья*. – Симферополь: Межвузов, центр "Крым". – 2005. – № 60. – Т. 2. – 199 с.
9. *Дудченко С.В.* Электронный документ как полнотекстовый, справочный и библиографический первоисточник / С.В.Дудченко // *Культура народов Причерноморья*. – Симферополь: Межвузов, центр "Крым". – 2004. – № 50. – Т. 3. – С. 59–64. – Библиогр.: 4 назв.– URL: http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/knp50_3/knp50t3_59-64.pdf (проверено 26.10.2005 г.).
10. *Ядрова Г.В.* Опрос удаленного пользователя как инструмент изучения и оценки электронных ресурсов вузовской библиотеки / Г.В.Ядрова // *Науч. и техн. б-ки*. – 2004. – № 10. – С. 28–35. – URL: <http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Jadrova/YadrovaNTB10.PDF> (проверено 26.10.2005 г.).
11. *Общая информация* [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/index.html> (проверено 26.10.2005 г.).
12. *О журнале* URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/infoabout.htm> (проверено 26.10.2005 г.).
13. *Об учредителях* научного журнала "Культура народов Причерноморья" [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/uchredit.htm> (проверено 26.10.2005 г.).
14. *Редакционный совет* [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/redsovet.htm> (проверено 26.10.2005 г.).
15. *Требования к оформлению статей* [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/infoautlior.htm> (проверено 26.10.2005 г.).
16. *О редакционной коллегии* электронной версии [Электрон, ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/redkol/index.htm> (проверено 26.10.2005 г.).
17. *Дудченко С.В.* Эффективность библиотечного сайта/ С.В.Дудченко // *Культура народов Причерноморья*. – Симферополь: Межвузов, центр "Крым". – 2003. – №40. – С. 11–20.
18. *Поиск* у електронній колекції журналу [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/knp.html> (перевірено 26.10.2005 г.).
19. *Авторські публікації* С.В. Дудченка [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Dudchenko/aboutme.html> (перевірено 6.10.2005 г.).
20. *Про Олександра Володимировича Петрова* [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Petrov/index.html> (22.10.2005 г.).
21. *Авторські публікації* М.Ф. Слінкіна [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/avtory/slinkin/knp/index.htm> (перевірено 1.11.2005 г.).

22. "Фотодокументы" [Электрон, ресурс]. — Режим доступа: URL: <http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/avtory/slinkin/biog-htm> (проверено 1.11.2005 г.).
23. Слинкин М.Ф. Народно-демократическая партия Афганистана у власти. Время Тараки-Амина (1978—1979 гг.) — Симферополь, 1999. — 359 с. — URL: <http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/avtory/slinkin/books/knigal.htm> (проверено 1.11.2005 г.).
24. Ядрова Г.В. Роль інформаційних центрів у підвищенні економічної ефективності застосування комп'ютерних технологій / Г.В.Ядрова // Бібл.вісн. — 2005, — №5. — С 13—16. — Бібліогр.: 13 назв.
25. Згуровскій М.З. Общество знаний и информации — тенденции, вызовы, перспективы/ М.З. Згуровский // Зеркало недели. — 2003. — № 19 (444). — Суббота, 24—30 мая.
26. Про автора та ініціатора спеціалізованих випусків Галину Василівну Ядрову [Електрон, ресурс]. — Режим доступа: URL: <http://www.nbuv.gov.ua/elib/Crimea/Jadrova> (проверено 20.10.2005 г.).
27. Полный текст 1 специализированного библиотечного выпуска [Электрон, ресурс]. - Режим доступа: URL: <http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/40> (проверено 20.10.2005 г.).
28. Полный текст 2 специализированного библиотечного выпуска [Электрон, ресурс]. - Режим доступа: URL: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/48_2 (проверено 25.10.2005 г.).
29. Полный текст 3 специализированного библиотечного выпуска [Электрон, ресурс]. - Режим доступа: URL: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/60_1 (проверено 25.10.2005 г.).
30. Полный текст 4 специализированного библиотечного выпуска [Электрон, ресурс]. - Режим доступа: URL: <http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/70> (проверено 25.10.2005 г.).
31. Ядрова Г.В. Создание электронных ресурсов Крымского региона, от издательской инициативы до инновационного проекта [Электрон, ресурс] // Б-ки Нац. акад. наук: пробл. функционирования, тенденции развития. — Электрон, дан. (1 файл). — К., 2005. — Вып. 3. — Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2005/05ygviiip.html>. — Загл. с экрана.
32. Yadrova G. V. Regional information centers as a way of elimination the information inequality / G.V Yadrova // Культура народов Причерноморья — Симферополь: Межвузов, центр "Крым". — 2005. — № 60. — Т. 1. — С. 51—53. — Библиогр.: 6 назв.
33. Ядрова Г.В. Продвижение национальных электронных ресурсов Украины в целях развития информационного потенциала Крыма / Г.В.Ядрова // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности: Материалы X междунар. науч.-прак. конф., Алушта, 5—9 сентября 2005 г. — Симферополь, 2005. — С. 49—52. — Библиогр.: 19 назв.
34. Ядрова Г.В. Нові напрями у формуванні єдиного інформаційного середовища для бібліотекарів України / Г.В. Дарова [Електрон, ресурс]. — Режим доступа: URL: http://www.nbuv.gov.ua/new/05_Kiev/yadrova.doc (перевірено 1.11.2005 г.).